

Study Group on a European Civil Code, Research Group on EC Private Law (Acquis Group) (Author), edited by: Christian Von Bar, Eric Clive, Hans Schulte-Nolke. — Sellier European Law Publishers, 2009 — 648 pp.

30. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. [Електронний ресурс] — режим доступу до документа http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_118&c=1#Card

31. Закон України від 18 березня 2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» / Відомості Верховної Ради України від 16.07.2004. — 2004. — № 29. — Ст. 367.

Стаття надійшла до друку 26 листопада 2011 року.

УДК 349.6

В. С. Єршова, асистент кафедри міжнародного та європейського права, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

У контексті євроінтеграційних процесів в Україні представлено оцінку адаптації українського законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища до правових норм і стандартів Європейського Союзу.

Ключові слова: Європейський Союз, адаптація, співробітництво, навколишнє природне середовище.

В контексте евроинтеграционных процессов в Украине в статье представлена оценка адаптации украинского законодательства в сфере охраны окружающей природной среды в соответствии с правовыми нормами и стандартами Европейского Союза.

Ключевые слова: Европейский Союз, адаптация, сотрудничество, окружающая природная среда

In the context of European integration processes in Ukraine the article presents evaluation of the adaptation of Ukrainian legislation in the sphere of environmental protection in accordance with the legal rules and standards of European Union.

Keywords: European Union, adaptation, cooperation, environment.

Постановка проблеми. Процес євроінтеграції зумовлює ряд правових, економічних, політичних та іншого роду змін в Україні. У правовому полі цей процес стосується значної кількості нормативно-правових актів, які мають бути прийняті або вдосконалені. Одним з пріоритетних напрямів співпраці України — Європейського Союзу є сфера охорони навколишнього природного середовища. Постає питання про необхідність проведення досліджень наявної правової бази в цій сфері та перспектив її розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Євроінтеграційні процеси знайшли своє відображення у працях багатьох учених (Г. В. Друзенко, Л. М. Ентін, С. Ю. Кашкін, М. М. Микієвич, В. Ф. Опришко, Ю. С. Шемшученко та ін.), хоча комплексного дослідження питання адаптації законодавства України до ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища не проводилось.

Постановка завдання. Метою дослідження можна визначити необхідність встановлення сучасного стану законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також пов'язаних з цим проблем для його подальшого розвитку у процесі адаптації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи питання адаптації, пропонуємо спочатку звернути увагу на зміст даного поняття. Так, відомий український вчений Ю.С. Шемшученко під адаптацією розуміє систему односторонніх заходів, що вживаються державами, які мають намір вступити до ЄС, з метою приведення своїх законодавчих систем та адміністративної практики у відповідність з обов'язковим мінімумом законодавства ЄС. Такий обов'язковий мінімум отримав назву *acquis communautaire* (доробок співдружності — франц.) [16, с. 705—706]. З цієї точки зору, можна погодитись з точкою зору В. М. Завадського про те, що адаптація законодавства є одним з головних критеріїв членства у ЄС і мова йде не лише про формальну адаптацію законодавства, а й про створення інституцій, що забезпечують його дотримання й реалізацію на практиці [17, с. 15]. Унікальність права ЄС проявляється саме у процесі входження *acquis communautaire* Союзу у національне право країн-членів або країн, які обрали курс на євроінтеграцію. Цей процес зумовлює тривалу співпрацю, яка передбачає особливості у процесі адаптації національного законодавства у кожній країні. При цьому в установчих документах права ЄС визначені пріоритетні сфери

розвитку, норми яких в обов'язковому порядку мають стати частиною національного законодавства таких країн. Одним з пріоритетів у ЄС виступає сфера охорони навколишнього природного середовища [23, с. 792]. Для вирішення проблем екологічного характеру необхідні зусилля на міжнародному та наднаціональному рівнях. У Договорі про функціонування ЄС зазначено, що політика Союзу щодо довкілля має на меті досягти високого рівня його захисту з урахуванням розмаїття ситуацій в різних регіонах Союзу [19, с. 176]. Саме тому, процес адаптації зумовлює повну інкорпорацію *acquis communautaire* Союзу в національне законодавство нових країн-членів, у тому числі й весь об'єм європейського права навколишнього середовища, що є абсолютною умовою членства в ЄС [14, с. 782—783].

Поряд з поняттям «адаптація» часто використовують терміни «гармонізація», «зближення», «уніфікація». Досліджуючи це питання, С.М. Ратушний зауважує, що у відносинах третіх країн з ЄС узгодження національного законодавства може здійснюватись по-різному. У першому випадку, держава здійснює гармонізацію, тобто має офіційне визнання кандидатом та договірні зобов'язання щодо досягнення перших результатів та права внаслідок їх виконання. В другому випадку, країна в односторонньому порядку змінює своє законодавство відповідно до права ЄС, без членства або офіційного визнання як кандидата на вступ до Союзу, тому мова йде про зближення або адаптацію. Науковець наводить приклад Угоди про партнерство та співробітництво, в якій не зазначене поняття «гармонізації», а згадуються такі терміни як «зближення» (ст. 51, 76), «адаптація» (ст. 53, 77), «наближення» (ст. 60), «встановлення еквівалентних норм» (ст. 67) [24, с. 127—128]. У своїх працях такої ж думки притримуються й М. М. Микієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова [15, с. 228—230], Х. С. Якименко [28], О. Л. Євглевська [12] та ін.

Згадана Угода про партнерство та співробітництво 1994 року стала правовою основою для розвитку двосторонніх відносин. Вона сприяла затвердженню Стратегії інтеграції України до ЄС, першого Плану дій, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до ЄС. Реалізація положень цих нормативно-правових актів потребувала інституційних змін, тому були створені щорічні саміти, Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС, Комітет з питань співробітництва між Україною та ЄС, Комітет з парламентського співробітництва, Міжвідомча коорди-

наційна рада з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу при Міністерстві юстиції України тощо [25, с. 144]. В.Ф. Опришко відзначає, що в той час аналіз діяльності з приведення національного законодавства у відповідність до права ЄС свідчив про наявність об'єктивних труднощів, адже Україна взяла на себе зобов'язання у стислі строки здійснити докорінну перебудову національного законодавства [21, с. 42].

Поштовхом для започаткування процесу адаптації законодавства, всебічної перебудови нормативно-правової бази України, стало прийняття загальних положень про її необхідність у Постанові Кабінету Міністрів «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» у 1999 році [4]. Пізніше, у 2002 році, Верховна Рада прийняла Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». В ній зазначається, що «адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу — це поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу» [5]. Продовженням зазначених Концепцій став Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [1]. Він запровадив ряд інституційних змін, перебудови та впровадження нового законодавства, були визначені стратегія та основні засади прийняття *acquis communautaire* для України. Для прикладу, на той час при Міністерстві юстиції України діяли Центр європейського та порівняльного права та Європейський центр перекладів актів законодавства, а також наданням технічної допомоги через заснований у межах програми ТАСІС Українсько — європейський консультативний центр з питань законодавства (UEPLAC), а також через низку інших проектів, включаючи «Правові студії» та «Управління стандартами у сфері охорони навколишнього середовища на підприємствах» [11].

Розширення ЄС у 2004 році, коли до об'єднання приєдналось десять країн Східної Європи, ознаменувало внесення змін до відносин Україна — ЄС. Так, з'явився новий механізм поглибленої співпраці між країнами-сусідами — «Європейська політика сусідства». Основними умовами були географічне сусідство з ЄС, діючі угоди про асоціацію або партнерство, відсутність попередньо визначеної перспективи членства ЄС. Головним інструментом виступав План дій, погоджений у двосторонньому порядку і укладений на 3—5 років залежно від країни [25, с. 144]. Для України був розроблений План

дій строком на чотири роки, який встановлював ряд пріоритетних напрямів діяльності. З метою реалізації його положень, щороку розроблялись відповідні розпорядження Кабінету Міністрів України [1]. У цих документах на протязі 2005—2008 років у сфері охорони навколишнього природного середовища була передбачена мінімальна кількість заходів. Навіть затверджена частина завдань не була виконана, що призвело до їх повторного внесення у положення щорічного плану дій на наступні роки. Наприклад, на протязі 2007 року жодний із зазначених заходів у сфері охорони довкілля не був реалізований. Це свідчить про неналежну увагу до цього пріоритетного напрямку діяльності у сфері реалізації законодавчих положень. Крім того, питання охорони навколишнього природного середовища містилися у пунктах 15—17 розділу 2.5 Плану дій Україна — ЄС у категорії «Інше» поряд з транспортом, енергетикою, інформаційним суспільством, що не відповідає реаліям сьогодення [10, с. 21—25].

Інший вимір у двосторонніх відносинах України — ЄС був закладений Європейським інструментом сусідства та партнерства, який розрахований на період 2007—2013 років. Представники ЄС вважають впровадження цього проекту значним кроком вперед, адже надає сусіднім з ЄС країнам більші можливості для інвестування у різні сфери діяльності та фінансує проведення реформ. Наприклад, для реалізації Програми сусідства Україна — Польща — Білорусь надають понад 200 млн євро [8]. Серед недоліків для України можна виділити спрямованість Європейського інструменту сусідства та партнерства на певні цілі, що не дає змогу сформувати багаторівневу систему координації співробітництвом, а також є формою співпраці для країн-сусідів без перспективи членства в ЄС.

Переговори стосовно подальших дій України на зустріч євроінтеграційним процесам продовжувались. Новим вектором у взаємовідносинах має стати Порядок денний асоціації Україна — ЄС (далі — ПДА), який набув чинності 23 листопада 2009 року. Як зазначає Міністерство екології та природних ресурсів України (далі — Мінприроди), «метою підписання цього документу є сприяння подальшій політичній асоціації та економічній інтеграції України до ЄС шляхом започаткування всебічного та практичного співробітництва, завдяки якому ці основні завдання можуть бути реалізовані. Розроблений на принципах спільної власності та спільної відповідальності, ПДА є якісно новим інструментом, який замінює План дій Україна — ЄС. Так само як і Угода про асоціацію, ПДА спрямований на сприяння більшій політичній асоціації та економічній інтеграції до ЄС» [13].

Серед основних напрямів роботи, які були передбачені ПДА у 2010 році, був зазначений розділ «Навколишнє природне середовище». Одним з ключових завдань була розробка та ухвалення проекту Закону України «Про Стратегію національної екологічної політики на період до 2020 року» [18]. Цей документ став вимогою часу, яка передбачала подальші реформи. Про необхідність останніх зауважував єврокомісар з питань розширення, Штефан Фюле. Він представив українській стороні план політичних та економічних реформ, який розрахований на півтора роки. Серед них, пан Фюле виділив важливість прийняття Національної стратегії розвитку навколишнього середовища до 2020 року. При цьому експерти зазначили, що на момент представлення реформ українській стороні, можливість виконання поставленого завдання становила 30 % [26]. Такий низький показник можна пов'язати з відсутністю положень про розробку Національної стратегії охорони навколишнього природного середовища (у пункті 7) серед першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2010 рік [3].

Ситуація змінилась на краще у січні цього року, коли після багатоступінчатого обговорення набрав чинності Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [6]. Варто відмітити, що зміст зазначеного закону дублює більшу частину положень Концепції національної екологічної політики [7]. Завдання сформульовані у загальному вигляді, що передбачає у майбутньому видання ряду нормативних документів органами виконавчої влади, призначення відповідальних осіб. Для цього Мінприроди провело ряд обговорень з громадськістю. Так, 15 лютого відбувся Підсумковий круглий стіл з обговорення проекту Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011—2015 року (далі — НПД). У його результаті проект доопрацювали та представили на сайті Мінприроди [9].

У березні, під час парламентських слухань на тему «Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи», перший заступник Міністра Мінприроди, В. А. Ігнащенко, зазначив, що НПД «...стане таким основним комплексним механізмом запровадження цілої стратегії, який визначить конкретний перелік заходів, їх виконавців, строки, джерела та обсяги фінансування, особливо важливо — конкретні обсяги фінансування» [20]. Даний проект знаходиться на розгляді у Кабінеті Міністрів і має бути затверджений у червні 2011 року.

У проекті НПЛ, який представлений на розгляд на офіційному сайті міністерства, визначені головні напрями діяльності (ціль). Серед них можна виділити «Ціль 4. Інтеграція екологічної політики та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління», де передбачені пункти про нормативно-правове забезпечення, інституційну розбудову, впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій тощо. Даний документ містить ряд заходів у кожній галузі, відповідальні за виконання органи, строки, фінансування. У прес-релізі Мінприроди зазначено, що на фінансування НПЛ протягом найближчих п'яти років передбачена реалізація природоохоронних заходів на загальну суму близько 4,3 млрд грн [26]. Серед позитивних здобутків, варто виділити напрями розвитку, які стосуються саме здоров'я нації, наприклад, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього середовища. Негативним аспектом може стати відсутність у додатках переліку нормативно-правових актів, які мають бути затверджені у майбутньому. Для прикладу, у пункті 4.1. визначена розробка секторальних природоохоронних програм, впровадження Стратегічної екологічної оцінки для різного роду програм [22]. Постає питання стосовно змісту даних програм, розмірів їх фінансування, а також контролю за їх виконанням, в тому числі з боку представників ЄС.

Поряд з впровадженням НПЛ, вдалим вирішенням проблем можна вважати Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової екологічної програми розвитку Криму («Екологічно безпечний Крим») на 2011—2015 роки». В ній зазначено, що мета програми «полягає у розв'язанні першочергових екологічних та соціально-економічних проблем, забезпеченні створення інтегрованої системи з управління природними ресурсами, стабілізації та поліпшенні екологічного стану території Криму шляхом впровадження і дотримання нормативів екологічної безпеки та екологічно збалансованої системи природокористування». Відповідно до змісту, зазначений документ встановлює конкретні задачі, включаючи відповідальні органи та обсяги фінансування. Для прикладу, розділ VI «Моніторинг навколишнього природного середовища» передбачає два напрями роботи: забезпечення функціонування системи моніторингу та її вдосконалення. Якісно новим елементом можна відзначити Додаток 3 «Очікувані результати Державної цільової екологічної програми розвитку Криму («Екологічно безпечний Крим») на 2011—2015 роки». У ньому, наприклад, передбачено зменшення

обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 10288,29 тонн на момент закінчення програми [2].

Процес адаптації позитивно впливає на законодавство України, сприяє заповненню правових прогалів, ліквідації колізій законодавства, а також виконанню ряду вимог, які взяла на себе Україна в контексті взаємовідносин з ЄС у питанні адаптації вітчизняного законодавства до норм та стандартів законодавства ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища. Хоча не менш важливим етапом взаємовідносин є реалізація цих законодавчих положень державою.

Висновки з даного дослідження. В останні роки переговорний процес України з ЄС спрямований на підписання Угоди про асоціацію. З правової точки зору, ця угода стане завершальним етапом після підписання цілої низки нормативних актів, в тому числі й угоди про зону вільної торгівлі, безвізовий режим, а з економічної — ставить ряд умов щодо спроможності України подолати кризу та вийти на новий рівень розвитку [29]. Всі ці кроки є необхідними умовами для країн, які висловили бажання вступити у майбутньому до ЄС. Поряд з цими умовами, для нових членів головним завданням постає адаптація їх внутрішнього законодавства до права ЄС. З цього випливає низка проблем правового характеру у сфері охорони навколишнього природного середовища, подолання яких є необхідною умовою для подальшої успішної співпраці України з ЄС. Вони стосуються, в першу чергу, критичного стану екологічної ситуації в Україні та необхідності подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Основними пропозиціями по вдосконаленню процесу адаптації законодавства України до законодавства ЄС у зазначеній сфері є:

- включення положень про охорону навколишнього природного середовища як окремого розділу в проекті Асоційованої угоди Україна — ЄС. Доречність таких пропозицій підтверджує оцінка виконання екологічної складової Плану дій. Так, найгірші результати спостерігаються з таких питань: розробка планів і програм у сфері охорони довкілля (24,2 %), забезпечення інтеграції екологічних питань в інші сфери політики (сприяння сталому розвитку (27,3%), оцінка рівня зобов'язань ЄС (30,3 %) [10, с. 10]. Ці результати ще раз нагадують, що для українського суспільства актуальним є наявність наступних умов в проекті нового Інструменту співпраці:

— завдання, які конкретно сформульовані, наприклад, зазначені мета, завдання, заходи, ресурси, строки виконання, відповідальні особи;

— виконання цих завдань у сфері охорони навколишнього природного середовища має бути під постійним контролем представників ЄС;

— взаємозалежність результатів виконання Україною заходів від подальшої співпраці;

— залучення до моніторингу процесу адаптації законодавства України до ЄС недержавних громадських об'єднань, міжнародних спостерігачів;

- поділ виконуваних завдань на етапи, які поділяються за часовим проміжком. Результативність попереднього етапу співпраці України — ЄС у конкретному напрямі діяльності є вихідною точкою для формування об'єму роботи на наступний період. Наприклад, на першому етапі на Україну покладено виконання десяти завдань у сфері охорони навколишнього природного середовища. По завершенні строків, успішно виконаними виявилися вісім завдань. На другому етапі, зобов'язати українських посадовців виконувати два завдання з першого етапу та шість нових. Таким чином, з боку України збільшиться інтерес до розробки, практичного оцінювання програм та інструментів у сфері охорони навколишнього природного середовища, забезпечення євроінтеграційних процесів на належному рівні;

- розробка підзаконних нормативно-правових актів, які будуть відповідати його завданням у положеннях НПД та Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [6];

- забезпечення прозорості діяльності державних органів, в тому числі й за використанням коштів. У цьому аспекті можна залучати консультантів з ЄС та громадські об'єднання на конкурентній основі. Варто підкреслити необхідність запровадження Програми підтримки неурядових організацій у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Література

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629/04-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 29. — Ст. 367.

2. Про затвердження Державної цільової екологічної програми розвитку Криму («Екологічно безпечний Крим») на 2011—2015 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 трав. 2011 року № 539 // Офіційний вісник України. — 2011 р. — № 39. — Ст. 1608.

3. Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2010 рік : Розпорядження Кабміну України від 19 трав. 2010 року № 1073-р // Уряд. кур'єр. — 2010. — 27 трав. (№ 94).

4. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Постанова Кабміну України від 16 серп. 1999 року № 1496 // Офіц. вісн. України. — 1999. — № 33. — С. 1736.

5. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21 листоп. 2002 року № 228-IV // Уряд. кур'єр: Орієнтир. — 2002. — 18 груд. (№ 236).

6. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI // Голос України. — 2011. — № 6.

7. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року : Постанова Кабміну України від 17 жовт. 2007 року № 880-р // Офіц. вісн. України. — 2007. — № 79. — С. 2961.

8. *Буглай Н.М.* Польща та Україна в Європейській політиці сусідства ЄС / Н.М. Буглай // Гілея: збірник наукових праць. — К.: Українська академія наук. — 2010. — Випуск 42 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_42/Gileya42/I15_doc.pdf.

9. Відбулося заключне громадське експертне обговорення проекту Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011—2015 року (16 лютого 2011 року). — Офіційний сайт Всеукраїнської екологічної громадської організації «МАМА-86» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mama-86.org.ua/index.php/uk/ecologization/ecointegration-news/246-round-table-nap.html>.

10. Виконання Плану дій Україна — ЄС: довкілля та сталий розвиток / ред. Н. Андрусевич; Проект «Оцінка виконання Планів дій Європейської політики сусідства». — Л. : [Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля»], 2009. — 104 с.

11. *Дубик В. Я.* Імплементация законодавства України до законодавчих стандартів Європейського Союзу — важливий чинник поглиблення інтеграційного процесу / В. Я. Дубик // Вісник Львівської комерційної академії / [ред. кол. : Г. І. Башнянин, В. В. Апопій, О. Д. Вовчак]. — Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2009. — Вип. 30. — 214 с. — (Серія економічна) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca/Ekon/2009_30/44.pdf.

12. Євглевська О. Л. Адаптація законодавства як умова майбутнього членства України в Європейському Союзі / О. Л. Євглевська // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. праць. — 2009. — Вип. 17. — С. 118—129.

13. Євроінтеграція. Стратегія співробітництва. — Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/content/article/6906>.

14. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека : учебник для вузов / М. В. Каргалова [и др.]; ред. Л. Энтин; Московский гос. ин-т международных отношений (Университет) МИД России. Институт европейского права. — 2-е изд., пересмотр. и доп. — М. : НОРМА, 2007. — 939 с.

15. Європейське право навколишнього середовища: навчальне видання / М. М. Микієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова; Львівський національний університет імені Івана Франка, Благодійний фонд «ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ». — Л.: ЮМГ, 2004. — 256 с.

16. Екологічне право України. Академічний курс : підручник для студ. вищих навч. закл. / Г. І. Балюк [та ін.]; заг. ред. Ю. С. Шемшученко; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Київський ун-т права. — 2-ге вид. — К. : Юридична думка, 2008. — 720 с.

17. *Завадський В. М.* Виконання країнами Балтії критеріїв членства у ЄС — досвід для України / В.М. Завадський // Наука. Релігія. Суспільство. — 2009. — № 1. — С. 14—18.

18. Звіт про стан забезпечення реалізації Порядку денного асоціації Україна — ЄС у 2010 році // Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/media/files/Articles/Diyalnist/Mijnarodna/Pojarskiy/Zvit_PDA_2010_151210.doc.

19. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Геннадія Друзенка та Світлани Друзенко, за заг. ред. Геннадія Друзенка. — К. : К.І.С., 2010. — 536 с.

20. Матеріали парламентських слухань «Сучасний стан та актуальні завдання подолання наслідків Чорнобильської катастрофи». — Сесійна зала Верховної Ради України. — 16 березня 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl160311.htm.

21. Міжнародне економічне право : підручник / В. Ф. Опришко; Київський національний економічний ун-т. — 2-вид., перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2003. — 312 с. — С. 42.

22. Остаточна версія проекту Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011—2015 рр. (23 лютого 2011 року) — Офіційний сайт Міністерства екології та при-

родних ресурсів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/content/article/7677>.

23. Право Европейского Союза : учебник для вузов / под. ред. С. Ю. Кашкин. — М. : Юристъ, 2009. — 1054 с.

24. *Ратушний С. М.* Деякі теоретичні питання гармонізації національного законодавства з міжнародно-правовими нормами / С. М. Ратушний // Правове регулювання економіки: зб. наук. праць. — 2008. — № 8. — с. 119—130.

25. *Сидун С.* Україна та Європейський союз: особливості розвитку взаємовідносин / С. Сидун // Наукові праці: науково-методичний журнал. — Т. 130. — Вип. 117. (Серія: Державне управління) — Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. — С. 142—148.

26. *Соломко И.* Войти в открытые ворота / И. Соломко // Корреспондент. — 2010. — № 20 (408) 28 мая 2010 г. — С. 20—23.

27. Уряд затвердив Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на 2011 — 2015 роки (25 травня 2011). — Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/content/article/8432>.

28. *Якименко Х. С.* Європейська інтеграція як напрям здійснення внутрішніх реформ в Україні [Електронний ресурс] / Х. С. Якименко // Форум права. — 2010. — № 4. — С. 988—992. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10jxcrvu.pdf>.

29. *Яснова Ю.* Інтеграційні перспективи / Ю. Яснова // Україна : події, факти, коментарі. — 2010. — № 20. — С. 10—15.

Стаття надійшла до друку 29 березня 2011 року.

УДК 346.2

Н. В. Мезенцова, асистент кафедри
правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ТЕОРЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Дана стаття присвячена питанням нормативно-правового та теоретичного визначення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності як суб'єктів відповідних відносин. Автором розглянуто нормативно-правове та теоретичне визначення зовнішньоекономічної діяльності, її